

УДК: 504.064.4:658.567.3

Трофимчук А.Б., здобувач
Житомирського національного агроекологічного університету

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РИНКУ ВТОРИННОЇ СИРОВИНИ

Анотація: Проблеми обігу відходів виробництва, їх переробка та споживання є одними з найголовніших завдань сучасної екології та економіки, вирішення яких можливе за активізації розвитку ринку вторинних ресурсів. Передумовою ефективного використання вторинних ресурсів у регіонах України та поліпшення якості довкілля є обґрунтування організаційних аспектів розвитку ринку відходів, що і обумовило актуальність проведеного дослідження.

Ринок вторинних ресурсів за своїм типом належить до товарних ринків і має низку особливостей: по-перше, він повинен розвиватися, переважно, з урахуванням саморегулювання та приватного підприємництва; по-друге, цілями розвитку ринку вторинних ресурсів є формування та підтримка стійкого попиту споживачів вторинних матеріальних ресурсів.

Головними завданнями розвитку ринку вторинних ресурсів доцільно вважати: обґрунтування принципів і інструментів регулювання у сфері використання вторинних ресурсів у галузях промисловості й регіонах країни та заходів щодо збільшення використання коштів на розвиток прогресивних технологій і устаткування збору, переробки і транспортування відходів

Реалізація розроблених положень дозволить: стимулювати приплив інвестицій у сферу використання відходів; збільшити обсяги виробництва товарів, виготовлених із відходів; зменшити втрати сировинних ресурсів, що потребує матеріальних та паливно-енергетичних ресурсів, виведених нині з господарського обороту з відходами виробництва та споживання, і тим самим збільшити ефективність використання природної сировини; створити сприятливіші умови для розширення сировинної бази економіки, зокрема для заміщення імпортованих поставок деяких видів сировини; знизити рівень забруднення відходами довкілля; започаткувати створення нових робочих місць, насамперед на підприємствах малого середнього бізнесу.

Ключові слова: ринок вторинних ресурсів, організаційні аспекти активізації ринку вторинних ресурсів, державне регулювання та нормативно-правове забезпечення ринку вторинних ресурсів, принципи і інструменти регулювання у сфері використання вторинних ресурсів.

Annotation: The problems of treatment of waste production, processing and consumption are among the most important tasks of modern ecology and economy, whose solution is possible by activating the secondary market development resources. A prerequisite for the effective use of secondary resources in the regions of Ukraine and enhancement of the environment is a study organizational aspects of development of the waste that caused the relevance of the research.

Secondary resources market its type belongs to product markets and has several features: first, it must evolve mainly based on self-regulation and private enterprise, and secondly, the objectives of development of the secondary resources is to develop and support sustainable consumer demand secondary material resources.

The main objectives of the development of the secondary resources advisable to consider: study of the principles and tools of regulation on the use of secondary resources in industries and regions of the country and measures to increase the use of funds for the development of advanced technologies and equipment for gathering, processing and transportation of waste

Implementing regulations developed will: encourage investments in the area of waste, increase production of products made from waste, reduce the loss of raw materials that require material and energy resources, now withdrawn from economic circulation of waste production and consumption, and thus increase the efficient use of natural raw materials, to create favorable conditions for the expansion of the resource base of the economy, in particular to replace imports of certain raw materials, reduce waste pollution of the environment, initiate the creation of new jobs, especially at small medium business.

Keywords: market secondary resources, organizational aspects activation secondary market resources, government regulation and regulatory and legal framework for the market of secondary resources, principles and instruments of regulation in the area of secondary resources.

Постановка проблеми. Проблеми обігу відходів виробництва, їх переробка та споживання є одними з найголовніших завдань сучасної екології та економіки. В Україні середній рівень використання вторинної сировини в 2-2,5 рази нижче, ніж у високорозвинених країнах. При цьому рівень перероб-

ки промислових відходів як вторинної сировини в середньому не перевищує 3-5%. В результаті мають місце значні втрати матеріально-сировинних і паливно-енергетичних ресурсів, що містяться у відходах, і одночасно триває інтенсивне накопичення неживаних відходів у довкіллі із швидкістю 1,7

млрд т/рік, що складає приблизно 65-75% від кількості їх утворення за рік. Незважаючи на заходи, що приймаються Урядом України по забезпеченню екологічної безпеки, в багатьох регіонах країни екологічна проблема у зв'язку з дією невживаних відходів не вирішується. Проблема ускладнюється тим, що в осяжному майбутньому не існує передумов для істотного скорочення утворення відходів. Кількість відходів виробництва збільшуватиметься і надалі із-за зростання обсягу промислового виробництва на фоні збереження і навіть зниження концентрації корисних копалини у здобутої з надр сировини. Враховуючи світовий досвід вирішити проблему вторинного використання промислових відходів є можливим за активізації розвитку ринку вторинних ресурсів. Формування ринку промислових відходів в Україні знаходиться на початковій стадії та не використовує всю низку реальних можливостей, хоча за останні роки спостерігається підвищення використання ресурсного потенціалу. Тому, передумовою ефективного використання вторинних ресурсів у регіонах України та поліпшення якості довкілля є обґрунтування організаційних аспектів розвитку ринку відходів, що і обумовило актуальність проведеного дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні та науково-методичні основи пов'язані з проблемами розвитку ринку вторинних відходів розглянуті у працях Андреевої Н.М., Балацького О.Ф., Бобильова С.М., Губанової О.Р., Гірусова Е.В., Метлової Л.П., Семенченка П.М., Шевчука В.Я., Шекеля О.Й. та ін. Не дивлячись на глибокі наукові дослідження окремі питання у сфері управління ринком вторинної сировини ще недостатньо розроблені та обумовлюють необхідність розробки науково-методичних підходів до активізації розвитку ринку вторинної сировини.

Метою даної роботи є обґрунтування науково-методичних основ розвитку ринку вторинної сировини.

Результати дослідження. Вирішення проблеми обігу відходів промислового виробництва, їх переробки та вторинне використання є однією із найголовніших еколого-економічних завдань сьогодення. Адже,

існуюча концепція управління відходами спрямована на використання різних підходів до різних видів відходів, але по суті, це традиційна організаційна схема поводження з відходами, заснована на складуванні та спалюванні, яка в більшій мірі доповнена етапом вилучення ресурсно-цінних компонентів з відходів. Тобто, підходи до мінімізації промислових відходів, які передбачають їх зменшення на всьому ланцюгу виробництва продукту не вирішують таких еколого-економічних проблем подальшого використання відходів, як вторинної сировини. Тому, вирішення проблем щодо руху вторинної сировини для подальшої її переробки покладається на активізацію ринку вторинної сировини.

Ринок вторинних ресурсів – це сукупність економічних відносин між юридичними і фізичними особами щодо купівлі ними товарів, які використовуються для заміщення первинної сировини або її часткового заміщення відповідно до їх функціонального призначення і має розвиватися на основі саморегулювання та при підтримці держави [1, с. 10].

Ринок вторинних ресурсів за своїм типом належить до товарних ринків і має низку особливостей: по-перше, він повинен розвиватися, переважно, з урахуванням саморегулювання та приватного підприємництва; по-друге, цілями розвитку ринку вторинних ресурсів є формування та підтримка стійкого попиту споживачів вторинних матеріальних ресурсів.

Роль держави у формуванні та розвитку ринку вторинних ресурсів полягає у створенні нормативно-правових, економічних пріоритетів і організаційних умов ефективного залучення вторинних ресурсів у господарський оборот, забезпеченні вільної конкуренції суб'єктів господарювання, контролю над дотриманням законів усіма учасниками ринку економічного правопорядку, в захисті їхніх прав і економічних інтересів.

Головними завданнями розвитку ринку вторинних ресурсів доцільно вважати: обґрунтування принципів і інструментів регулювання у сфері використання вторинних ресурсів у галузях промисловості й регіонах країни та заходів щодо збільшення використання коштів на розвиток прогресивних тех-

нологій і устаткування збору, переробки і транспортування відходів; сформулювати й забезпечити умови для комплексної переробки і економії первинних матеріальних ресурсів у основному виробництві; удосконалення нормативно-правової бази у розвитку організаційно-виробничою інфраструкту-

рою ринку вторинних ресурсів; визначення номенклатури відходів виробництва та споживання, які підлягають використанню у першу чергу як вторинних матеріальних ресурсів; розроблення регіональних концепцій розвитку та моніторингу регіональних ринків вторинних ресурсів (рис. 1).

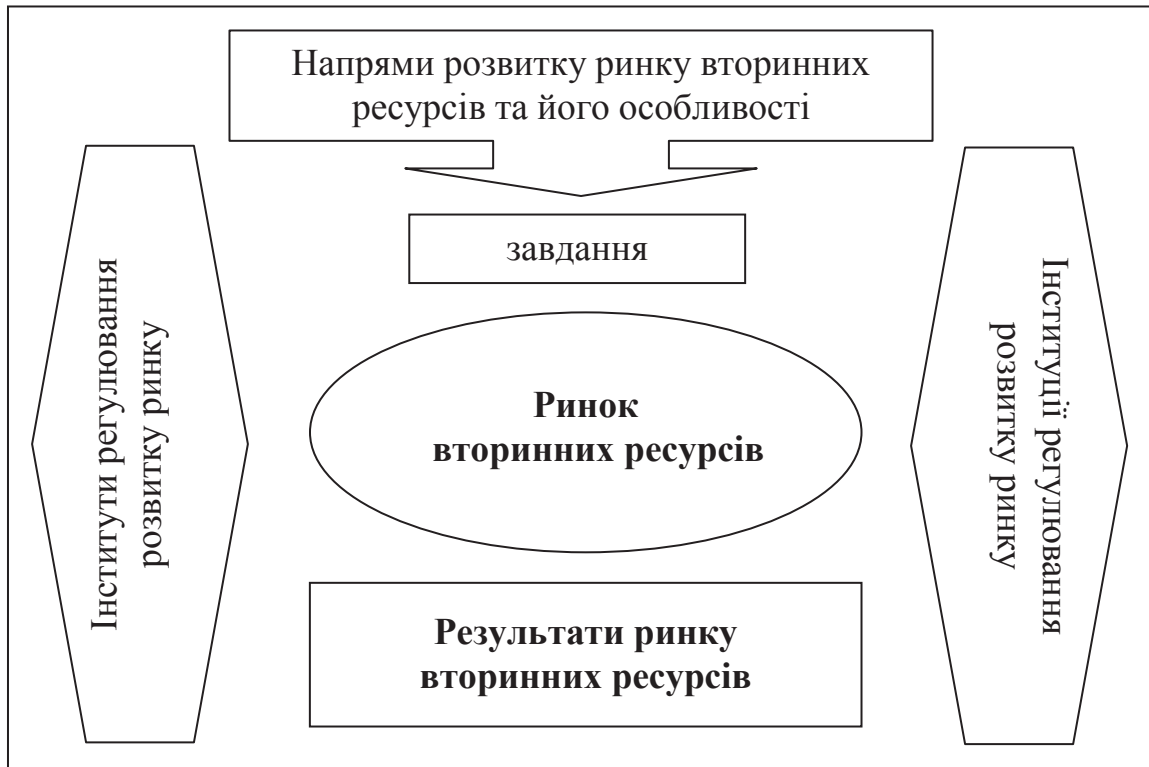

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм формування ринку вторинних ресурсів
Джерело: власні дослідження.

Розвиток ринку вторинних ресурсів включає удосконалення інструментів у сфері регулювання:

- нормативно-правового забезпечення щодо послідовної реалізації принципу відповідальності виробника і власника за збирання та переробку вторинної сировини;
- удосконалення механізму економічного стимулювання та використання відходів у ролі вторинної сировини;
- формування попиту на вторинні ресурси, і продукцію, виготовлену з вторинних ресурсів чи зі своїми використанням, зокрема через встановлення обмежень і стимулів, які спонукають для використання вторинних ресурсів замість первинних;
- застосування механізму заставної вартості для стимулювання збору, переробки відходів і утилізації деяких видів продукції після використання;

- розвиток регіональних ринків вторинних ресурсів з огляду на специфіку освіти та звернення з відходами споживання;
- інформаційне забезпечення суб'єктів підприємницької діяльності (створення баз даних із джерелам освіти вторинних ресурсів; по нормативно-правовому забезпечення їх збирання, заготівлі та переробки; по прогресивним технологіям та обладнання на переробку вторинних ресурсів; на підприємствах, що забезпечує заготівлю та переробку вторинної сировини, і навіть поспряженим питанням);
- удосконалення форм державного статистичного контролю над збиранням та використанням відходів виробництва та споживання, запровадження статистичного контролю над ринком вторинних ресурсів;

– запровадження стандартизації та сертифікації відходів, і навіть сертифікації технологій і устаткування з переробки;

– підготовку кадрів до роботи над ринком вторинних ресурсів.

Реалізація розроблених положень дозволить: стимулювати приплив інвестицій у сферу використання відходів; збільшити обсяги виробництва товарів, виготовлених із відходів; зменшити втрати сировинних ресурсів, що потребує матеріальних та паливно-енергетичних ресурсів, виведених нині з господарського обороту з відходами виробництва та споживання, і тим самим збільшити ефективність використання природної сировини; створити сприятливі умови для розширення сировинної бази економіки, зокрема для заміщення імпорتنих поставок деяких видів сировини; знизити рівень забруднення відходами довкілля; започаткувати створення нових робочих місць, насамперед на підприємствах малого середнього бізнесу.

Очікувані результати розвитку ринку вторинних ресурсів забезпечать такі соціально-економічні переваги: зростання рівня використання незатребуваних нині вторинних ресурсів; збільшення частки вторинної сировини у виробництві найважливіших видів промислової продукції, зокрема у камінеобробних підприємствах; додаткову економію сировини, матеріальних й паливно-енергетичних ресурсів; зниження рівня забруднення навколишнього природного середовища відходами виробництва та споживання;

створення нових робочих місць та сприятливіших умов взаємодії з зарубіжними країнами у сфері збирання й переробки відходів.

Одним з методів стимулювання використання відходів та вторинних ресурсів у промисловому виробництві та розвитку ринку вторинних ресурсів може стати заохочувальні заходи з боку держави безпосередньо для підприємства, тобто зменшення податкового навантаження, пільгові ставки, або взагалі дохід отриманий через використання відходів чи вторинних ресурсів в процесі виробництва не оподатковувати.

Отже, реалізація розроблених положень дозволить стимулювати розвиток ринку вторинних ресурсів, що в свою чергу забезпечить: приплив інвестицій у сферу використання відходів; збільшення обсягів виробництва товарів, виготовлених із відходів; зменшить втрати сировинних ресурсів, що потребує матеріальних та паливно-енергетичних ресурсів, виведених нині з господарського обороту з відходами виробництва та споживання, і тим самим збільшити ефективність використання природної сировини; створить сприятливі умови для розширення сировинної бази економіки, зокрема для заміщення імпорتنих поставок деяких видів сировини; знизить рівень забруднення відходами довкілля; започаткує створення нових робочих місць, насамперед на підприємствах малого та середнього бізнесу.

Список використаної літератури

1. Андрєєва Н.М. Розвиток ринку вторинних ресурсів в Україні / Н.М. Андрєєва, М.В. Барун // Екологічний менеджмент у загальній системі управління : збірник тез доповідей Тринадцятої щорічної всеукраїнської наукової конференції, м. Суми, 17-18 квітня 2013 р. / Відп. за вип. О.М. Теліженко. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 9-11.
2. Білецька Г А - Урбоекологія 444. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bookdn.com/book_538.html.
3. Крайнов І. П. Інноваційні механізми зменшення ризику в сфері поводження з відходами виробництва і споживання / Екологічний вісник. – № 2. – 2007, С. 20 – 22.
4. Переробка і використання вторинних матеріальних ресурсів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ea.donntu.edu.ua.8080/jspui/bitstream/123456789>.
5. Статистичний щорічник України за 2011 рік [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Екологічний менеджмент у загальній системі управління : збірник тез доповідей Тринадцятої щорічної всеукраїнської наукової конференції, м. Суми, 17-18 квітня 2013 р. / Відп. за вип. О.М. Теліженко. — Суми : СумДУ, 2013. — С. 9-11.